

WIJ ZIJN
ANGELA

INGELEID DOOR
MARCIA LUYTEN

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, maart 2020

© Marcia Luyten, Margriet Brandsma, Sophie Derksen,
Floor Houwink ten Cate, Els Kloek, Cécile Narinx,
Madeleijn van den Nieuwenhuizen, Devika Partiman,
Wilma de Rek, Manon Uphoff, Evelien van Veen

Omslagontwerp Studio Loudmouth

ANP FOTO 2016 / Kai Pfaffenbach/Reuters

Typografie binnenwerk Michiel Niesen, Haarlem

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 929 2893 1

NUR 321

www.uitgeverijpluim.nl

INHOUD

Angela, de Soeverein – Inleiding door Marcia Luyten 7

Brief aan Angela – Manon Uphoff 23

De negen van Merkel – Evelien van Veen 33

Wie is hier nu de baas? – Els Kloek 45

Niemand lacht meer als een meisje het tot bondskanselier schopt – Devika Partiman 63

Jacke mit Hose – Cécile Narinx 73

Ze heeft haar best gedaan – Margriet Brandsma 87

Ze was Mutti én Merkiavelli – Sophie Derkzen 101

Een vrouw die net zo goed een man had kunnen zijn
– Wilma de Rek 117

Kijkend naar Merkel, kijkend naar mij – Madeleijn van
den Nieuwenhuizen 129

Het verhaal van Merkel en de toekomst van Europa –
Floor Houwink ten Cate 149

INLEIDING

Angela, de Soeverein

Wie de vraag stelt naar het geheim van Angela Merkel, die vraagt erom te worden belogen. Er is geen wezenlijk geheim. Met Angela Merkel krijg je wat je ziet. Zij heeft niks op te houden, niks te veinzen. Op het politieke wereldtoneel waar beeldvorming in kracht wedijvert met beleid, vallen bij Angela Merkel schijn en wezen volledig samen: slim, sober, stevig en barmhartig.

Tegelijkertijd wordt Angela Merkel gezien als een enigma, een raadsel, omdat ze weigert haar persoonlijk leven prijs te geven aan de openbaarheid. Een enigma, ook omdat ze vriend en vijand verbijsterd achterliet toen juist zij, een onopvallend, ietwat onooglijk meisje uit Oost-Duitsland werd wat ze voor altijd zal zijn: de eerste vrouwelijke bondskanselier van Duitsland. Hoe was dat gebeurd?

In *Wij zijn Angela* werpen tien auteurs vanuit hun eigen vak licht op het fenomeen Angela Merkel. Ze beschouwen de verschillende facetten van Duitslands achtste bondskanselier: haar voorkomen, haar politieke stijl, haar inhoudelijke politiek en haar persoonlijkheid. Wat overheerst is bewondering, gevolgd door verwondering over deze slimme, eigenzinnige en taaie vrouw.

Zoals schrijver Manon Uphoff het in haar brief aan Angela Merkel verwoordt: ‘U bent voor veel vrouwen en mannen een inspiratie – of toch minstens een fascinatie. Vanwege de manier waarop u zich met humor, tact, bescheidenheid, onverzettelijkheid, kleurrijke broekpakken en een gewetensvolle aanpak door de wereldpolitiek beweegt. Ja, vanwege de manier waarop u zich beweegt door en in dit troebele water.’

Haar voorkomen, het degelijke, functionele broekpak, is een haast iconisch beeld – het wordt in deze bundel vaker besproken. Dat zou kunnen suggereren dat voor Angela Merkel uiterlijk zwaar telt. Het tegenovergestelde is waar. Mode is niet Merkels ding. Zij heeft wezenlijker zaken aan haar hoofd. Zo wandelt ze op vakanties altijd in dezelfde lievelingsblouse. Hoezo armoedig, vraagt *Volkskrant Magazine*-redacteur Evelien van Veen, dat is sympathiek en duurzaam. Maar niemand is zonder uiterlijk, en wie volop in de schijnwerpers staat, kan er last van of baat bij hebben. En dus moest Merkel er iets mee.

Cécile Narinx, stijlredacteur van *de Volkskrant*, ontleedt de psychologie van Merkels voorkomen. Twee belangrijke kenmerken. Haar uiterlijk drukt uit wat ze altijd was: heel gewoon. Zonder kapsones, geen franje. En twee: de ‘granieten consequentie’ van het aankleden. Merkel draagt in functie een uniform: de *Jacke mit Hose*. De Hose is recht en meestal donker. De Jacke al-

tijd effen, met drie of vier knopen, rechte zakken en een vrolijke, niet-schreeuwerige kleur. Haar uiterlijk is weggeschreven in de banaliteit van profane zaken. Haar uniform is een ontwerp van functionaliteit. De boodschap volgens Narinx: 'Mode is vergankelijk, Merkel blijft.'

Er is een outfit die modeseizoenen overleeft, er is één ontwerper. Haar en make-up zijn corvee, dus komt elke ochtend iemand om dat te doen. Het kapsel blijft veertien uur in model. Haar kledingstijl is het eerste en meest zichtbare product van Merkels pragmatisme.

Verwant aan haar uiterlijk is Merkels politieke stijl. Onbetwist kenmerk van die politieke stijl is – wederom – haar pragmatiek, met ook hier het onwrikbaar consequente van de uitvoering. Merkel is de contrastkleur van frivoliteit en verrassing. Zo ontstond dat beeldmerk van de *Bundeskanslerin*: de handen gevouwen in een ruit. De pose was bedacht uit ongemak, Merkel wist zich geen houding te geven, waarop waarschijnlijk een adviseur de ruit heeft geopperd. Een tikje vreemd oogde het in het begin, maar eenmaal volgehouden werd het deel van Merkels eigenheid: sterk, opgeruimd en onmiskenbaar Merkel.

Voorals de in macht achtergebleven mannen hadden de behoefte haar te denigreren. Het badineren kon haar niet raken. Sterker, als een ware geus liet ze bijnamen in haar voordeel werken. Margriet Brandsma en Evelien van Veen beschrijven hoe de gezworen kameraden van

het Andespact, jonge CDU-mannetjes, elkaar de macht hadden beloofd. De volgende bondskanselier zou uit hun kring komen. De jonge Oost-Duitse vertrouwelingen van Helmut Kohl, door de bondskanselier zelf *das Mädchen* gedoopt, was voor hun *Wille zur Macht* geen enkel gevaar. Maar de kroonprinsen van Helmut Kohl hadden buiten Angela Merkel en haar tactisch vernuft gerekend. Merkel bleek de door iedereen onderschatte, slimme speler.

Merkel werd de eerste Oost-Duitse, de eerste vrouwelijke en de jongste bondskanselier. Het *Mädchen Merkel* werd *Mutti Merkel*. Dat beeld van de slovende ploetermoeder was opnieuw een pesterij om haar gebrek aan flair aan te wrijven. In de woorden van journaliste Sophie Derkzen: ‘Het denigrerende “Mutti” boog ze om tot het beeld van een geruststellend gewoon gebleven moeder des vaderlands.’

Ook dit kunnen we van Merkel leren: politieke judo. De aanval van de tegenstander zo pareren dat je zijn energie transformeert en inzet in je eigen voordeel. Gericht tegen de aanvaller zelf. In dit geval werd een negatief bedoelde stereotypering haar oersterke merkbeeld. Een dat ze inzette in de verkiezingscampagne van 2013. Groot op de affiches stond: SIE KENNEN MICH. U kent mij toch? Bij Angela Merkel bent u in veilige handen.

Vertrouwenwekkend als ze is, beschikt Merkel over machtige wapens. Ze past zich snel aan een nieuwe re-

aliteit aan, ze is vastberaden, geduldig en, zegt Manon Uphoff: ‘Ze durft het mes te gebruiken.’ Ogenscheinlijk bedeesd als ze is, deinsde ze, toen dat nodig was, niet terug voor een shakespeareaanse vadermoord op haar patroon Helmut Kohl toen die zijn partij meetrok in een corruptieschandaal.

Toch is Angela Merkel geen robot. Ze is soms feilbaar en niet altijd helemaal in control. Op de G20-top in 2017 in Berlijn speelde het gevoel van een thuiswedstrijd haar misschien parten. Ze liep de conferentiezaal in naast Vladimir Poetin, die zijn wijsvinger in de lucht priemde en haar op hoge toon iets meedeelde. Merkel zuchtte diep en rolde haar ogen weg. Op camera.

Het fragment ging de wereld over: Merkels viral eye-roll. De Amerikaanse politicoloog Ian Bremmer twitterde: ‘De oogrol van Angela Merkel verdient zijn eigen Nobelprijs.’ Manon Uphoff in haar brief aan Merkel: ‘Eén ding heeft u niet: een pokerface’, om ons te trakteren op de hilarische scène van de Britse comédienne Tracy Ullman die als Angela Merkel gaat oefenen om haar ogen te beheersen. Haar persoonlijk assistente zucht: ‘U moet beter uw best doen. U bent een kanselier, geen GIF.’

De inhoud dan. Angela Merkel de politica laat zich beter karakteriseren met haar stijl dan met een doorwrocht inhoudelijk programma. Opgegroeid in een door ideologie beperkte wereld, hield ze zich ver van iets als een